

Československo

Mezinárodní organizace

© Libor Žídek, 2006

Obsah přednášky

Dva okruhy:

- **Československo**
- **Mezinárodní organizace**

Československo

A. Československo během 1. republiky

B. Protektorát

C. Československo po WW2

D. ČSSR

A. ČSR během 1. republiky

Vznik:

- **28.10.1918**
- **z R-U monarchie ČSR:**
  - 21% území
  - 1/4 obyvatel
  - 60% průmyslu
  - 27% zemědělství

Problémy po WW1

- **vybudovat infrastrukturu - nahradit Vídeň**
- **sjednotit zákony**
- **↓ produkce během WW1**
- **narušení hospodářských vazeb**
  - dříve jednotný celní prostor
  - **problém IM** (surovin) i **EX** (lehký průmysl)
- **zabezpečit hranice + vytvořit jednotný celní prostor s vlastní měnou**
  - **X inflaci**
- **rozdíly mezi částmi ČSR - pokles vyspělosti od západu k východu**
- **vyhrocená sociální atmosféra**

Hospodářská politika

- měnová reforma 1919 - A. Rašín
  - deflační politika $\Rightarrow$ stabilní ($\uparrow$) měna
- 1919 - 21 odstranění vál. hospodářství $\Rightarrow$ **obnova tržního hospodářství**
- nostrifikace (1919)
  - – povinnost přenést na ČSR území sídla firem podnikajících na území republiky

- sociální politika
  - zákony pro zlepšení situace pracovní síly
  - pozemková reforma
- úsilí o snížení rozdílů mezi územími
- zahraničně obchodní politika
  - po vzniku silná ochrana $\Rightarrow$ později $\Downarrow$ opětovný $\Uparrow$ cel
 $\Rightarrow$ od 1924 snižování ochrany

Hospodářský vývoj

- napojení na SH $\Rightarrow$ cykly ALE **zpoždění**
  - $\Rightarrow$ **I. krize vrchol až 1922**
    - přispěla i deflační politika Rašina
- od 1924 **značný hospodářský růst** $\Rightarrow$ **ČSR**
vynikala v regionu
- 1929 stanoven **zlatý obsah koruny**
- **hospodářský vrchol** v roce 1929

Hospodářský vývoj po 1929

- Velká krize **později** než jinde
  - **dlouhé trvání** - až do roku 1936
  - + hodně **hluboká**
    - **závislost na EX**
    - **CB dlouho držela zlatou měnu s původním kurzem**
  - ⇒ **ČSR jednou z nejpostiženějších zemí**

- vláda reagovala ↑ **státních zásahů**:
  - **podpora exportu**
  - **devalvace koruny**
  - **ochranářská opatření** (zejména zemědělství ⇒ celní válka s Maď)
  - **nucená kartelizace** (v některých odvětvích)
  - ↑ **vojenských výdajů**
- oživení velmi krátké a 1937 další krize
- 1937 nebylo dosaženo předkrizové úrovně
  - ani v HDP ani v zahraničním obchodu

Hodnocení

- **do velké krize růst a zlepšování pozic**
- **velká krize těžký průběh**
- **HDP na obyvatele ČSR 14. v Evropě**
- **vyspělý průmysl (produkce zbraní)**
- **závislost na EX**
- **značný příliv zahraničních investic**
- **vysoká úroveň školství**
- **politická stabilita**

B. Protektorát

- 30.9. 1938 **Mnichovská dohoda**
- 15.3. 1939 **Protektorát Čechy a Morava**
- od jara 1939 **přechod na válečné hospodářství**
- zapojení do německého Velkoprostorového hospodářství (Grossraumwirtschaft)
- **po atentátu na Heydricha 1942**
  - rozpuštění české vlády
  - utužení německé nadvlády
  - růst **válečné výroby**

Hospodářská politika

- centrálně řízená ekonomika
- firmy většinou zůstaly soukromé ale vlastnictví omezeno
- od 1939
  - fixní ceny + přímé řízení mezd
  - všeobecná pracovní povinnost
  - přidělový systém
    - ⇨ černý trh
    - během války ↓ kvality i množství
- přímé řízení zemědělství i zahr obchodu

Hospodářské výsledky

- **vykořisťování českého hospodářství**
  - značné převody kapitálu do Německa
  - arizace židovského majetku
  - konfiskace půdy
  - pracovní nasazení v Německu
- ↑ českého podílu v ekonomice Třetí říše
- ↑ cen
- ↑ zaměstnanosti ALE ↓ produktivity práce
- ↓ zemědělské produkce
- celkově vysoké lidské i materiální ztráty

C. ČSR po WW2 - situace

- **politický posun doleva → komunisté**
  - Košický vládní program - IV/ 1945
  - **volby 1946 - vítězství KSČ**
- **vyhnání Němců**
- **politicky i hospodářsky pod vliv SSSR**
- **Marshallův plán**

první hospodářská opatření

A. konfiskace majetku zrádců

B. znárodňování

- **klíčový průmysl** - prezidentské dekrety X/1945
- i ekonomické důvody

C. pozemková reforma (I. kolo)

D. měnová reforma (1945)

E. dvouletka (1947-8)

obnova hospodářství

Politický vývoj

- **únorový puč 1948 → velice tvrdý režim**
- **uvolnění**
  - po 1953 - † Stalina a Gottwalda
  - po 1956 - **odhalení kultu osobnosti**

Hospodářská opatření – I. pětiletka (1949 - 53)

A. centrální řízení ekonomiky + plánování

B. dokončeno znárodňování

v ČSR i likvidace drobných živností ^(H)

C. pozemková reforma → kolektivizace

D. reorientace obchodu ^(H)

– ústup ČSR z náročných západních trhů

– pokles konkurence doma

– LR přísun potravin a surovin z SSSR

E. politická situace ⇔ těžký průmysl + zbrojní výroba

Změny v sektorech národního důchodu mezi lety 1948 - 60

	socialistický	malovýrobní	kapitalistický
do února 1948	50	25	25
po únoru 1948	61	25	14
1960	96	4	0

Teritoriální struktura obchodu mezi lety 1948 a 1960 v %

Rok	RTE	CPE
1948	60,3	39,7
1950	44,4	55,6
1960	28,2	71,8

Výsledky

- inflace $\Rightarrow$ **měnová reforma 1.6. 1953**
  - velké znehodnocení vkladů $\Rightarrow$ nepokoje v Plzni
  - **ALE současně konec přidělového systém**
- 1950 - 1955 **výrazný ek $\hat{=}$ ALE extenzivní** ^(H)
- podobně i
  - 1954 a 1955 **jednoroční konsolidační plány**
  - 1956 – 1960 **2. pětiletka**
- $\Rightarrow$ **konec 50. let - I. pokus o reformu**
  - **Rozsypalova reforma**

Průměrná tempa růstu národního důchodu v %

Země	1951 - 1955	1961 - 1965	1971 - 75	1981 - 1985
Bulharsko	11,2	6,7	7,8	3,7
Československo	8,1	1,9	5,5	1,7
Maďarsko	5,7	4,1	6,5	1,5
NDR	13,1	3,4	5,4	4,4
Polsko	8,6	6,2	9,8	-1,8
Rumunsko	14,2	9,1	11,4	4,4
SSSR	11,3	6,5	5,7	3,5
Celkem	11,1	6,1	6,3	2,5

D. ČSSR

- 1960 nová ústava ⇒ ČSSR

3. pětiletka (1960 - 1965)

- nereálné cíle
- **stagnace**
- ⇒ **reakce:**
  - **ústup od reforem** z konce 50. let
  - pětiletky nahrazeny **operativními ročními plány**

Ekonomická reforma

- v 1/2 60. let **politické tání** ⇒ i ekonomická reforma
- Ota Šik

⇒ 4. pětiletka (1966 - 1970)

- snaha zvýšit aktivitu podniků
- jisté připuštění trhu
- ale srpen 1968 okupace – „spřátelené armády“ ⇒
administrativní metody řízení
- tzv. „Poučení z krizového vývoje“ - **konsolidační program** +
tzv „normalizace“

5. pětiletka (1970-75)

- do 1/2 70. let **silný ek.** ↑
- **ale nedařilo se:**
  - od extenzivního ↑ **k intenzivnímu**
  - ani plnit cíle ve vědeckotechnickém rozvoji
- **izolace z SH ⇒ krize v ČSSR ne tak rychle**
  - ALE ↑ cen dovozů > cen vývozů → **zhoršení směnných relací → deficit OB**

6. pětiletka (1976-80)

- ↓ **výkonnosti ekonomiky**
  - ↓ **přírůstky** národního důchodu
- ⇒ **další pokus o reformu - neúspěch**
- **struktura HDP v roce 1980**
  - I = 63% - S = 30% - A = 7%

7. pětiletka (1981 - 1985)

- **stagnace** - průměrný přírůstek HDP = 1,7%
- LR zhoršování směnných relací
  - zejména s SSSR

*Roční průměrný růst reálného
HNP v %, roční průměrný růst
na jednoho obyvatele*

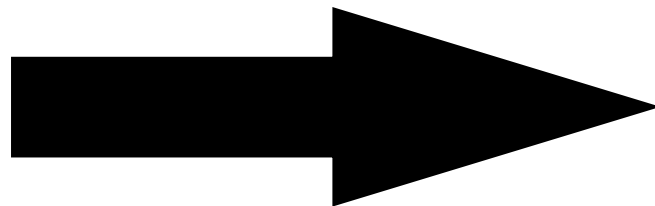
	1961 – 70	1971 – 80	1981 – 85
HNP	2,9	2,8	1,3
na obyvatele	2,4	2,3	1

Změny

- 1/2 80. let - **uvolnění v SSSR**
- ⇒ **změny neochotně i v ČSSR**
- 1986 - 87 - **program reforem**
  - hlavní část měla být realizována až po roce 1990
- **1989 ...**

Hodnocení

- **politický kolaps i z ekonomických důvodů:**
  - klesající přírůstky HDP
    - vyčerpání extenzivního růstu - ekologie
  - **direktivně řízené hospodářství**
    - bez soukromé iniciativy a konkurence
    - nefunkční cenový mechanismus
    - dlouhodobě nemohlo soutěžit s trhem
  - orientace na **průmysl**
  - malé zapojení do SH orientace na **východní trhy** (H)

**zaostávání za
vyspělým světem**

Teritoriální struktura zahraničního obchodu

Země / skupina zemí	1970	1980	1988
CPE	53,5	53,3	64
RVHP	46,2	47	57,8
SSSR	23,3	25,8	32,3
RTE	34,7	35,8	29,1
RZ	11,8	10,9	6,9
Celkem	100	100	100

Mezinárodní organizace

A. GATT

B. WTO

C. OECD

D. ESVO

E. ASEAN

F. APEC

G. CEFTA

H. NAFTA

I. MERCOSUR

J. Pařížský klub

K. Londýnský klub

L. G7

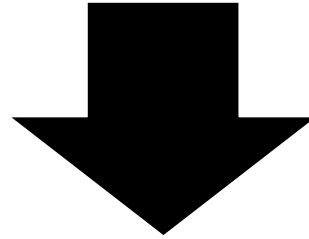
M. OSN

N. Společenství národů

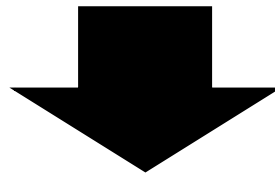
O. další org

A. GATT

poučení z meziválečného vývoje

**v oblasti mezinárodním obchodu GATT
měla vzniknout Mezinárodní obchodní
organizace (ITO) ALE**

GATT - 50 let provizóriu

Obecně

- GATT = Všeobecná dohoda o clech a obchodu
  - dohoda $\Rightarrow$ ne organizace = **neexistence členství**
- **konference v Ženevě (1947)**
  - dohoda v platnost **1. ledna 1948**
  - 23 zemí = „smluvní strany“
  - 80% mezinárodního obchodu
- **cíle:**
  - **liberalizace** mezinárodního obchodu
  - boj **proti diskriminaci** v mezinárodním obchodu

Zásady GATT

- **nediskriminace**
  - **snižování cel** se vztahuje na všechny strany
  - **výjimky**
    - celní unie, oblast volného obchodu, ...
    - opatření v případě ohrožení PB
- **X netarifním překážkám (kvóty)**
  - snaha používat jen cla
  - výjimky - zemědělství, PB
- **řešení sporů v rámci GATT**

Vývoj

- **skokový** - protože konference
- od 5. konference jde o **kola jednání**

Přehled jednotlivých konferencí a kol jednání GATT

Rok jednání	Místo jednání	Předmět jednání	Počet účastníků
1947	Ženeva	cla	23
1949	Annecy (Francie)	cla	13
1951	Torquay (V.Británie)	cla	38
1956	Ženeva	cla	26
1960-61	Ženeva (tzv. Dillonovo kolo)	cla	26
1964-67	Ženeva (tzv. Kennedyho kolo)	cla a antidumpingová opatření	62
1973-79	Ženeva (tzv. Tokijské kolo)	cla, netarifní opatření a rámcové dohody	102
1986-93	Ženeva (tzv. Uruguayské kolo)	cla, netarifní opatření, pravidla, služby, práva k duševnímu vlastnictví, řešení sporů, zemědělství, vytvoření WTO	123

1 - 5. konference

- **1. konference úspěšná**
- v Annecy a v Torquay **skromný pokrok**
- **problémy:**
  - **neochota** ke snižování
  - jen **nejméně zraňující** položky
  - země s nízkými cly neměly co nabídnout
    - **jeden z důvodů EHS (1958)**
- návrhy na řešení ALE Ženeva (4) i Dillonovo kolo **po starém → slabé výsledky**

- **Kennedyho (6.) kolo (1964 –7)**

- **zlomové** - Kennedy navrhl **ne** postupovat **podle komodit, ale plošně**
- **průmysl úspěšné X zemědělství min. pokrok**
- přijat **antidumpingový kodex**
- **aplikace rozložena do 5 let (1972)**

- **Tokijské (7.) kolo 1973 - 79**

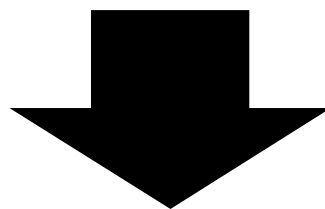
- **průmyslové zboží úspěšné ale ↑ cel v zemědělství (zemědělská politika ES)**
- zahrnuty i **netarifní překážky** ale malý pokrok
- **aplikace rozložena do 8 let**

Uruguayské (8.) kolo

- **poslední kolo (1986 - 1993)**
- **jednání těžká, dlouhá, nejistá**
  - „Nic není dohodnuto, dokud není dohodnuto vše“
- **výsledky - závěrečný akt:**
  - **vznik WTO**
  - **Nová Všeobecná dohoda o clech a obchodu**
  - **+ dohody o:**
    - **zemědělství**
    - **uplatňování antidumpingových cel**
    - **obchodu se službami**
    - **právech k duševnímu vlastnictví**
    - **řešení sporů**

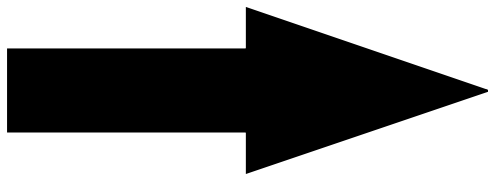
Hodnocení GATT

- 50 let GATT úspěšné
  - snížení cel
  - zavedení pravidel (eg Antidumpingový kodex)

velký ↑ mezinárodního obchodu

**ALE jednání
delší a složitější**

**WTO =
permanentní vyjednávání**

B. Světová obchodní organizace

- **vznik 1.ledna 1995**
  - **iniciátorem EU a Kanada**
- **sídlo v Ženevě**
- **členové 90% světového obchodu**
  - **Čína**
  - **uchazeči - Saudská Arábie, Rusko ...**
- **největší úspěch**
  - **liberalizace telekomunikačního trhu**
- **řešení sporů**
- **nové kolo jednání o liberalizaci– Doha – Katar 2001**
  - **liberalizace zemědělství, přesuny kapitálu ??**

Rozdíly GATT X WTO

- GATT jen **provizorium**
- GATT soubor pravidel X WTO **trvalá instituce**
- GATT jen obchod se zbožím X WTO **služby i duševní vlastnictví**
- GATT mnohostranná dohoda ALE jen kdo se přihlásil X WTO **jediný závazek**
  - členství = přijmutí vše závazků z Dohody o zřízení WTO
- rychlejší systém **urovnávání sporů**

C. OECD -

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

- **nástupnická organizace po OEEC**
- **oficiálně založeno 30.zář 1961**
- **sídlo Paříž**
- **členové - nejvyspělejší země světa**
  - ČR od 1995
  - dnes 30 členů – poslední Slovensko
- **publikační činnosti**
  - prognózy (všeobecné i odvětvové)
- **podpora liberalizace pohybu zboží, služeb i kapitálu + X praní špinavých peněz**
- **⇒ žádné příkazovací pravomoci**

D. ESVO -

Evropské sdružení volného obchodu

- založeno **1958** - protiváha EHS
- **zakládající členové** - Dán, Nor, Portug, Rak, Švéd, Švýc a GB
- **1966 pásmo volného obchodu**
- **1977 pásmo volného obchodu s ES**
- **1992 Evropský ekonomický prostor**
  - **volný pohyb nezemědělského zboží, služeb, kapitálu i osob**
- **dnes: Island, Lichtenštejnsko, Nor, Švýc**

E. ASEAN -

Sdružení zemí jihovýchodní Asie

- sídlo v **indonéské Djakartě**
- **vznik 1967**
- **hlavní cíle:**
  - urychlit **ekonomický pokrok**
  - hospodářská, sociální, kulturní a **spolupráce**
  - do 2002 vytvoření zóny volného obchodu
- **zakládající členové** - Filipíny, Indonésie, Malajsie, Singapur a Thajsko
  - 1984 **Brunej**
  - 1997 **Barma, Vietnam a Laos**
  - 1998 **Kambodža**
  - ⇒ **velké rozdíly** mezi zeměmi

F. APEC -

Asijsko tichomořská ekonomická spolupráce

- **založen 1989**
- **18 členských zemí:** mimo jiné Austrálie, Chile, Čína, Japonsko, USA + tygři a země ASEANU
- **velká ekonomická síla**
- **cíl:**
  - vytvořit zónu volného obchodu

G. CEFTA -

Středoevropská dohoda o volném obchodu

- ustanovena XII/1992 → v platnost 1.3.1993
- zakládající členové: **ČR, Slovensko, Maď a Pol**
- **hlavní cíl:**
  - **odbourání cel a množstevních bariér**
    - na **průmyslové výrobky** do roku 2001 či 2002
    - v **zemědělství** trvalé problémy
- **noví členové:**
  - 1. ledna 1996 **Slovinsko**
  - 1. července 1997 **Rumunsko**
  - 1. června 1998 **Bulharsko**
- **od vstupu do EU nejsou země členy !**

H. NAFTA-

Severoatlantická oblast volného obchodu

- **1989 - oblast volného USA a Kanada**
- **1991 připojilo se Mexiko**
- **nutnost ratifikovat → v platnost 1.1.1994**
- **do 15 let skoro vše osvobozeno od cla**
- **když dopady na USA ekonomiku malé**

I. MERCOSUR -

Jihoamerický společný trh

- **založen 1991**
- **členské země - Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay (Chile a Bolívie přidružené)**
- **cíl: postupné vytvoření celní unie**
  - X WB ... cla
- **úspěšné → růst vzájemného obchodu**

J. Pařížský klub

- dohody věřitelů s dlužníky
- založen v 1956 (důvod: Argentina)
- FR zabezpečuje sekretariát
- cíl: dohoda o řešeních platebních potíží dlužníka + o dalším splácení dluhů
- zásady:
  - stejná priorita nároků všech věřitelů
  - k dosažení dohody musí dlužnická země co nejdříve uzavřít dohodu s IMF

K. Londýnský klub

- řešení dluhů soukromých věřitelů
- od 80s
- reálně neexistuje ⇒ není žádný sekretariát
- první setkání v Londýně později přesunuto i jinam
- komise ad hoc pro každou zemi
  - ⇒ přezkoumat podmínky, které mohou navrhnout dlužníkovi

L. G7

- nejvyspělejší země světa
- USA, JAP, GB, FR, GER, IT a CAN
- zejména: hospodářská politika + mezinárodní obchod + vztahy s RZ
- od roku 1975 každoroční setkání
  - od 1994 – G7 + Rusko = P8 ("Political 8")
  - 1998 Birmingham $\Rightarrow$ Rusko členem = G8
    - ALE G7 funguje vedle toho
  - G10 = G7 + Švédsko, Belgie, Holandsko
  - G20

M. OSN

- **ILO** – Mezinárodní organizace práce
  - sociální spravedlnost pro pracující ve světě
  - pracovní standardy, ...
- **UNDP** – United Nations Development Programme
  - koordinace rozvojových aktivit
  - zaměření na nejchudší země – zlepšení životních podmínek, užití zdrojů, růst produktivity, ...
  - HDI
- **UNCTAD** - United Nations Conference on Trade and Development
  - podpora mezinárodního obchodu – zejména RZ

N. Společenství národů

- Společenství národů -Commonwealth of Nations
  - do 1931 Britské impérium
  - do 1947 nazývané Britské společenství národů
- hlavou je britský panovník
- volné sdružení zemí, spojující GB s bývalými dominii a koloniemi
  - eg Kypr, Malta, Keňa, Nigérie, Zambie, Jamajka, Kanada, NZ, ...
  - celkem asi 50 zemí

O. další organizace

- **FTAA - Americká zóna volného obchodu**
  - budoucí zóna volného obchodu přes celý americký kontinent
- **AFTA - Arab Free Trade Area**
  - 1998
  - eliminace všech celních omezení do roku 2008
  - dost malý trh ⇒ malé úspory z rozsahu ...
- **MAGREB**
  - 1964
  - Alžír, Libye, Mauretánie, Maroko, Tunis